

**ТАУАР-МАТЕРИАЛДЫҚ ҚОРЛАРДЫ ЕСЕПКЕ АЛУ ТӘРТІБІ
ТУРАЛЫ**

ЕРЕЖЕСІ

Қарағанды

Құжатты рұқсатсыз көшіруге тыйым салынады

1 Қолдану аймағы

1.1 Осы ереже «Әбілқас Сағынов атындағы Қарағанды техникалық университеті» КЕАҚ (бұдан әрі - Университет) қолданылатын тауар-материалдық қорлардың есебін жүргізудің ішкі тәртібін айқындайды.

1.2 Осы Ереженің талаптары бухгалтерияның жұмысына қолданылады.

1.3 Осы Ереже ішкі нормативтік құжат мәртебесіне ие және орындалуы міндетті сипат алады.

Тауар-материалдық қорларды есепке алу ХҚЕС (IAS) 2 «Қорлар» талаптарына сәйкес жүргізіледі.

2 Терминдер, анықтамалар және қысқартулар

Занды тұлғаның қорлары мына түрдегі қысқа мерзімді активтерді білдіреді:

1) білім беру, зерттеу және ғылыми-техникалық қызметтер көрсету процесінде, сондай-ақ әкімшілік-шаруашылық және өзге де қызмет түрлерінде пайдалануға арналған шикізатты, материалдарды, қосалқы бөлшектерді;

2) қайта сату үшін сатып алынған және сақталатын тауарларды;

3) болашақта сату үшін өндіріс процесінде тауарларды.

3 Жіктеу

Занды тұлғаның қорлары мынадай топтарға бөлінеді:

Топтың атауы	Мақсаты
Тауарлар	қайта сату үшін сатып алынған қорларды қамтиды
Шикізат және материалдар: -баспаға арналған материалдар -азық-түлік -құрылыс материалдары, электр тауарлары -оқу мақсаттарына арналған материалдар -есептеу және ұйымдастыру техникасына арналған материалдар -кітапхана материалдары -түгендеу және шаруашылық керек-жарақтар -имидждік өнім -өзге де шикізат пен материалдар -шаруашылық тауарлар -жұмсақ мүлік.	тікелей операциялық процесте және ішкі пайдалану үшін пайдаланылатын қорларды қамтиды.
Отын	отын мен жанар-жағармай материалдарын қамтиды.
Өзге материалдар	бұл топқа жоғарыда аталған топтарға кірмейтін басқа материалдар кіреді.

Шикізат	бұл топқа дайын өнімді өндіруде қолданылатын шикізат қорлары кіреді.
Сатып алынатын жартылай фабрикаттар және жиынтықтаушы бұйымдар	білім беру, ғылыми, зертханалық жабдықтар үшін қолданылады;
Құрылыс материалдары	бұл топқа жеке қажеттіліктер үшін қолданылатын құрылыс материалдары кіреді
Қатаң есептілік бланкілері	бұл топқа қатаң есептілік бланктері кіреді (дипломдар, дипломдарға қосымшалар, №3 анықтамалар, дипломдарға қосымшалар және т. б.)
Қосалқы бөлшектер	оқу, ғылыми, зертханалық жабдықтар мен автокөліктер үшін қолданылады.
Дайын өнім	тапсырыс беруші немесе ұйымның қоймасына қабылданған, толығымен аяқталған өңдеу (жиынтықтау) өнімі болып табылатын жеке өндіріс бұйымдары мен жартылай фабрикаттары
Аяқталмаған өндіріс	өндірістік процестің әртүрлі сатыларындағы әзерлеуі аяқталмаған өнімдер.

Жұмсақ мүліктер - адам денесімен тікелей байланыста салыстырмалы түрде ұзақ уақыт пайдаланылатын, қолдануға дайын заттардың материалдық қорлары:

- төсек-орын заттары (жастық тысы, көрпе тысы, ақ жайма, матрас тысы, жамылғы);

- төсек-орын жабдықтары (матрастар, көрпелер, жастықтар, жатын қаптар және т. б.);

- киім, арнайы киім, форма, киім-кешек (киімнің барлық түрлері мен заттары);

- аяқ киім, соның ішінде арнайыландырылған (аяқ киімнің барлық түрлері);

- спорттық киім және аяқ киім;

- заттай мүлік.

Пайдаланудағы жұмсақ мүліктің талдамалы есебін заттардың атаулары, саны, олардың құны, топтар мен материалдық жауапты тұлғалар бойынша бухгалтерия жүргізеді.

Азық-түліктің аналитикалық есебі 1С жеке базасында жүргізіледі: өндіріс процесінде орналасқан қоғамдық тамақтандыру кәсіпорны, ал жалпы бухгалтерлік базада есеп материалдық жауапты тұлғалар үшін жалпы түрде жүргізіледі.

4 Бастапқы тану

4.1 Есепке алу принциптері

Қорлар бухгалтерлік есепте мынадай шарттар орындалған кезде

танылады:

- қорларға меншік құқығының заңды тұлғаға өту сәті келді, яғни активті иеленудің барлық тәуекелдері мен пайдалары берілді;
- олардың құнын сенімді бағалауға болады;
- болашақта оларды пайдаланудан экономикалық пайда алу ықтималдығы жоғары.

Құны шетел валютасымен айқындалған қорлар шетел валютасындағы соманы осы қорларға меншік құқығы ауысқан күнгі қолданыстағы бағам бойынша қайта есептеу жолымен теңгемен бағаланады.

Кейбір жағдайларда меншік құқығы қорларды заңды тұлғаның аумағына жеткізу кезінде ауысады, ал басқа жағдайларда иеленумен байланысты тәуекелдер мен пайдалардың ауысуы қорларды жеткізушіден жөнелту кезінде орын алады. Есептілік жасалған күнгі қорлардың ағымдағы орналасқан жері қорларды тану және оларды активтерге жатқызу үшін айқындаушы фактор болып табылмайды. Заңды тұлға сатып алынған активтерді меншік құқығының ауысуы немесе мүліктік тәуекелдерді беру негізінде, тіпті мұндай қорлар физикалық түрде жеткізілмесе де (жолдағы қорлар) қорлар ретінде таниды.

Қорларды сатып алуға жұмсалатын шығындар босатылған айналымдардың болуына байланысты есеп айырысу жолымен айқындалатын қосылған құн салығынан басқа, сатып алу бағасын, импорттық баждарды және басқа да өтелмейтін салықтарды, тасымалдауға, өңдеуге арналған шығыстарды және қорларды сатып алуға тікелей байланысты басқа да шығыстарды қамтиды. Сауда жеңілдіктері, төлемдерді қайтару және өзге де осыған ұқсас баптар сатып алуға арналған шығындарды айқындау кезінде шегеріледі.

5 Қорлардың өзіндік құны

Қорлардың өзіндік құны бастапқы тану кезінде қорларды сатып алуға арналған барлық шығындарды, қайта өңдеуге арналған шығындарды және олардың ағымдағы орналасқан жеріне және қорлардың жай-күйіне дейін жеткізу үшін жұмсалған өзге де шығындарды қамтиды.

5.1 Сатып алынған қорлар

Қорларды сатып алудың өзіндік құнына мынадай шығындар енгізіледі:

- жеңілдіктер шегеріле отырып, шартқа сәйкес жеткізушіге төленетін сома;
- әкелу кезіндегі кедендік баждардың сомасы және өтелмейтін салықтар;
- көліктік-дайындау шығындары - қорларды дайындауға арналған шығындар, тиеу-түсіру жұмыстары үшін тарифтерді (жалдау ақысын) төлеу және қорларды көліктің барлық түрлерімен оларды пайдалану орнына тасымалдау;
- қорларды тасымалдау тәуекелдерін сақтандыру шығындары;
- тауар-материалдық қорлардың бірнеше түрлерінің құнына үлес салмағы бойынша пропорционал бөлінетін материалдық-өндірістік қорлар сатып

алынған делдал ұйым төлейтін сыйақы;

-қорларды сатып алумен және оларды жоспарланған мақсаттарда пайдалану үшін жарамды жағдайға келтірумен тікелей байланысты басқа да шығындар.

Сауда жеңілдіктері, төлемдерді қайтару және басқа да осыған ұқсас баптар қорларды сатып алуға арналған шығындарды айқындау кезінде шегеріледі.

Егер қорлар төлемді кейінге қалдыру шартымен сатып алынған болса, яғни келісімде іс жүзінде қаржыландыру элементі болса, онда қорлардың құны сатып алынған қорлар үшін міндеттемелерді өтеуге қатысты болашақ ақшалай төлемдердің дисконтталған құны ретінде айқындалады. Кәдімгі сауда кредиті шарттарында сатып алу бағасы мен төленген сома арасындағы айырма қаржыландыру кезеңі ішіндегі қаржылық шығындар ретінде танылады.

Сатып алынған қорлардың құнына нарықтық зерттеулер жүргізуге, жеткізушіні іздеу мен іріктеу, консультанттарды тарту және т. б. шығындар енгізілмейді.

Мақсаты бойынша пайдалануға немесе сатуға дайын қорларды сатып алуға, сондай-ақ қысқа уақыт кезеңінде қорларды өндіруге немесе дайындауға арналған қарыздар бойынша шығындар қорлардың құнына енгізілмейді, соған тиесілі кезеңдегі қаржылық шығыстар деп танылады.

Шетел валютасында сатып алынған қорлардың өзіндік құны кейіннен осы қорлар бастапқы танылған сәттен бастап тиісті міндеттемелерді өтеу сәтіне дейін туындайтын бағамдық айырмаларға түзетілмейді.

Бастапқыда танылған курстардан ерекшеленетін курстар бойынша міндеттемелерді қайта есептеу кезінде туындайтын бағамдық айырмалар олар жататын кезеңнің өзге кірістері мен шығыстары ретінде ескеріледі.

5.2 Өтеусіз алынған қорлар

Өтеусіз алған жағдайда (сыйға тарту немесе қайырымдылық ретінде) қорлардың өзіндік құны қорларды бухгалтерлік есепте тану күнімен нарықтық құны бойынша бағаланады.

5.3 Мүлікті түгендеу және жою нәтижесінде анықталған қорлар

Түгендеу нәтижесінде анықталған тауар-материалдық қорлардың артығы, соңғы сатып алған ұқсас қорлардың құны бойынша, егер мұндай сатып алу ағымдағы есептік кезеңде жүзеге асырылған болса, есепте танылады. Өзге жағдайларда артығы нарықтық құны бойынша кіріске алынады.

Негізгі құралдар мен басқа да мүлікті жою нәтижесінде алынған қосалқы бөлшектердің, тетіктердің, компоненттердің өзіндік құны нөлдік құн бойынша танылады.

ҚЕХС (IAS) 2 «Қорлар» талаптарына сәйкес қорлар екі шаманың ең азы бойынша танылады: тиісінше өзіндік құны бойынша немесе сатудың таза бағасы бойынша, себебі заңды тұлға активті пайдалану кезінде негізгі құрал құрамындағы қорлар пайдасының көп бөлігін тұтынғандықтан және қорлардың өзіндік құнын осы активті бөлу кезінде бағалау қиын болғандықтан, онда қорлардың елеусіз немесе нөлдік өзіндік құны бар деп

болжанады.

6 Мүлік пен шаруашылық керек-жарақтарын есепке алу

Қызмет ету мерзіміне қарамастан (бір жылдан асуы мүмкін) шаруашылық керек-жарақтары мүлікінің құрамына көп рет пайдаланылатын қорлар енгізіледі:

- арнайы және санитарлық киім, арнайы аяқ киім;
- жұмсақ мүлік (төсек-орын жабдықтары, шиналар және т. б.);
- ас үй және асхана жабдықтары, сондай-ақ асхана жабдықтары;
- шаруашылық құралдар мен айлақұралдар.

Құрал-саймандар мен шаруашылық керек-жарақтары операциялық қызмет қажеттіліктерін тауар-материалдық қорлармен қамтамасыз етуге жауапты заңды тұлға бөлімшесінің қоймасынан босатылған сәттен бастап (материалдық жауапты адамдарға, тікелей жұмыс орнына және т.б. есеп беруге) пайдалануда деп есептеледі.

Құрал-саймандарды, кеңсе және шаруашылық керек-жарақтарын есепке алу шоттарынан есептен шығару мынадай жағдайларда жүзеге асырылады:

- сақтау (пайдалану) мерзімі өткеннен кейін жарамсыз болған жағдайда;
- жетіспеушіліктер, ұрланулар немесе бүлінулер, оның ішінде авариялар, өрттер, дүлей зілзалалар салдарынан анықталған кезде рұқсат етілмейді;
- егер осы қорлардың пайдалы қызмет мерзімі 1 жылдан кем немесе оған тең болған жағдайда, пайдалануға/қолдануға беру кезінде.

Заңды тұлға пайдалануға берілген және пайдалы қызмет мерзімі 1 жылдан асатын қорларды (мүкәммал мен шаруашылық керек-жарақтарын) осы қорларды пайдалы пайдалану мерзімінен кейін есептен шығарады.

Қорларды беру кезінде заңды тұлға материалдық жауапты тұлғалар бойынша бір бөлімшеден екінші бөлімшеге ауыстыруды жүзеге асырады.

Заңды тұлғаның материалдарын есептен шығару шикізат пен материалдар шығысының белгіленген нормалары бойынша қорларды есептен шығару актісінің негізінде жүргізіледі. Актіде әрбір атау бойынша атауы, саны, есептік бағасы және сомасы көрсетіледі.

Материалдық қорлардың жетіспеушілігі мен ұрлануы кінәлі адамдар анықталған кезде олардан өзіндік құны бойынша және қосылған құн салығын қалпына келтірумен өндіріп алынады, нақты кінәлілер болмаған кезде ҚҚС қалпына келтірумен қатар 7480 «Өзге шығыстар» шотына есептен шығарылады.

7 Қорлардың ішкі орын ауыстыруын есепке алу

Қорлардың ішкі орын ауыстыруы деп олардың бір заңды тұлға ішінде орын ауыстыруы түсініледі.

Жауаптылықпен сақтауға немесе қайта өңдеуге берілген/қабылданған қорларды есепке алу

Қорларды жауаптылықпен сақтауға берген кезде заңды тұлға осы

қорларды иеленуге және пайдалануға байланысты барлық тәуекелдерді береді. Алайда, заңды тұлға пайданы және қорларға иелік ету құқығын сақтайды, сондықтан бұл қорлар заңды тұлғаның баланстық шоттарынан шығарылмайды.

7.1 Жауаптылықпен сақтауға немесе қайта өңдеуге алынған қорларды есепке алу

Заңды тұлға заңды тұлғада жауаптылықпен сақтауға арналған қорларды алған кезде бұл мүлікке меншік құқығы берілмейді, сондықтан қорлар заңды тұлғаның балансында танылмауы керек, олар бойынша баланстан тыс есеп жүргізіледі.

8 Кейінгі тану

Қорлар міндетті түрде екі шаманың ең азы бойынша танылуға тиіс:

- өзіндік құны;

-іске асырудың мүмкін болатын таза құнының.

Таза сату бағасы бойынша есепке алу - бұл пысықтау мен өткізуге арналған ықтимал шығындарды шегере отырып, әдеттегі қызмет барысында сатудың бағалау бағасы. Қолда бар қорларды сатудың таза бағасы заңды тұлға әдеттегі қызмет барысында оларды сатудан түскенін есептейтін таза соманы білдіреді. Қорларды сатудың таза бағасы оларды сатуға жұмсалған шығындарды шегергендегі әділ құннан ерекшеленуі мүмкін.

Сатудың мүмкін болатын таза құны - бұл жұмысты орындау үшін мүмкін болатын шығындар мен сатудың мүмкін болатын шығындарын шегере отырып, қалыпты жағдайда сатудың болжамды бағасы.

Қорларды өзіндік құнынан төмен сатудың таза бағасының деңгейіне дейін есептен шығару практикасы активтер оларды сатудан немесе пайдаланудан алынуы мүмкін сомадан асатын құн бойынша ескерілмеуі тиіс деген қағидатқа сәйкес келеді.

Қорлардың өзіндік құны өтелмеуі мүмкін, яғни мұндай қорларды сатудан немесе пайдаланудан күтілетін сомалар олардың өзіндік құнынан төмен болған жағдайда:

- қорлар бүлінген;

- толығымен немесе ішінара ескірген;

- қорлардың сату бағасы төмендеді;

- пайдалы қызмет мерзімі бір жылдан асатын қорлар пайдалануға берілді;

- сатуды аяқтауға немесе жүзеге асыруға мүмкін шығындар артты.

Мұндай жағдайларда заңды тұлға бүлінген, өтімсіз, пайдаланылатын, ескірген қорларды қаржылық есептілік жасалған күнгі өткізудің таза құнына дейін есептен шығаруды жүргізеді.

Қорлардың құнын сатудың таза құнына дейін есептен шығару есептік кезең шығыстарының құрамында ескеріледі.

Егер ұқсас немесе байланысты баптарды (бұйымдардың бір ассортиментіне жататын қорлар және т.б.) біріктіру мүмкін болса, есептен шығару әрбір номенклатуралық нөмір бойынша (баптар бойынша) немесе

топтармен жүргізіледі.

9 Қорлардың өзіндік құнын есептеу әдістері

Қорлардың құнын шығындарға жатқызу кезінде заңды тұлға мыналарды пайдаланады:

Орташа өлшемді құн әдісі - әрбір бұйымның құны кезең басында қолда бар және кезең ішінде сатып алынған немесе өндірілген ұқсас бұйымдардың орташа өлшемді құны бойынша анықталады.

Орташа өлшенген құн әдісі есепке алу үшін ең ыңғайлы және қиын емес, есептік кезең ішінде қорлар бағасының өзгеру факторын тегістейді.

10 Тануды тоқтату

Тауар-материалдық қорларды пайдалануға/қолдануға бергеннен кейін, олар есепке алынған сома, қызметтер көрсетуден (ішкі пайдалану үшін тұтыну) түскен тиісті кіріс танылатын кезеңде міндетті түрде шығыс ретінде танылуға тиіс.

Бүлінуіне, моральдық ескіруіне, өтімсіздігіне байланысты өткізудің ықтимал таза бағасына дейін қорлар құнын ішінара есептен шығару шамасы есептен шығаруды жүзеге асыру кезеңіндегі «Өзге шығыстар» шоты бойынша шығыстар ретінде танылады.

Тауар-материалдық қорлардың жетіспеушілігі анықталған кезде, түгендеу нәтижелері бойынша заңды тұлға қорлардың жоқтығы анықталған кезеңде осы фактіні қаржылық есептілікте көрсетеді.

Заңды тұлғада қорлардың шығарылуының келесі түрлері бөлінеді:

1) қорларды өндіріске есептен шығару, яғни тауарлар мен қызметтерді өткізу кезінде пайдалану;

2) қорларды өткізу;

3) сыйға тарту шарты бойынша немесе өтеусіз;

4) нәтижесі ретінде қорлардың өзге де істен шығуы:

- сақтау мерзімі өткен, моральдық ескірген, тұтынушылық қасиеттерін жоғалтудың басқа жағдайлары;

- түгендеу кезінде жетіспеушіліктерді анықтау;

- ұрлық;

- авариялар, өрттер, дүлей зілзалалар кезінде қорлардың бүліну жағдайлары.

Бүлінуіне, моральдық ескіруіне, өтімсіздігіне байланысты өткізудің ықтимал таза бағасына дейін қорлар құнын ішінара есептен шығару шамасы есептен шығаруды жүзеге асыру кезеңіндегі «Өзге шығыстар» шоты бойынша шығыстар ретінде танылады.

Тауар-материалдық қорлардың жетіспеушілігі анықталған кезде, түгендеу нәтижелері бойынша заңды тұлға қорлардың жоқтығы анықталған кезеңде осы фактіні қаржылық есептілікте көрсетеді. Кінәлі адамды айқындай отырып, жетіспеушілік кінәлі адамның есебінен өтеледі.

11 Қорларды өткізудің таза бағасына дейін ықтимал есептен шығару резервтерін құру және есепке алу тәртібі

Резервтерді құру мақсаты. Қорлардың өзіндік құны олар бүлінген, толық немесе ішінара ескірген немесе сату бағасы төмендеген жағдайда өтелмеуі мүмкін. Қорлардың өзіндік құны өндірісті аяқтауға арналған есептік шығындар немесе сатуға арналған есептік шығындар ұлғайған жағдайда да өтелмеуі мүмкін.

Қорларды сатудың таза бағасының деңгейіне дейін өзіндік құнынан төмен есептен шығару активтер оларды сатудан немесе пайдаланудан алынуы мүмкін күтілетін сомадан асатын құн бойынша ескерілмеуі тиіс деген қағидатқа сәйкес келеді.

Мұндай активтердің құнын қаржылық есептілікте көрсету үшін сатудың таза бағасына дейін есептен шығаруға резервтер құрылады.

Сатудың таза бағасының есептік бағалары осындай бағалауды орындау кезінде қорларды сатудан алуға болатын қолда бар соманың ең сенімді растауына негізделеді. Сатудың таза бағасын есептік бағалау қолда бар қордың мақсатын да ескереді.

Занды тұлға әрбір есептік кезеңнің (жылдың) соңындағы сатудың таза бағасына дейін есептен шығаруға қажетті резервтің шамасын бағалайды. Әрбір келесі кезеңде сатудың таза бағасын бағалау қайтадан орындалады.

Занды тұлға әдеттегі қызмет процесінде өткізетін қорлар үшін резервті бағалау сату шығындарын шегергенде, сатудың есептік бағасын және қажет болған жағдайда әдеттегі қызмет процесінде сатуға жарамды жағдайға жеткізуге арналған шығындарды нақты өзіндік құнмен салыстыру арқылы жүзеге асырылады. Артық болған жағдайда сатудың таза бағасына дейін қорларды есептен шығаруға резерв құрылады.

Өндірістік процесте пайдалану болжанатын қорлар бойынша, егер оларды пайдалану арқылы көрсетілетін қызметтер тиісті өзіндік құн немесе өзіндік құннан жоғары баға бойынша сатылуы мүмкін деп күтілсе, резерв құрылмайды. Олай болмаған жағдайда мұндай қорлар бойынша олар бухгалтерлік есеп шоттарында есепке алынатын өзіндік құн мен сатудың таза бағасы арасындағы айырма мөлшерінде резерв құрылады. Мұндай жағдайларда қорларды ауыстыруға жұмсалатын ағымдағы шығындар оны сатудың ықтимал таза бағасының қолда бар өлшемдерінің ең жақсысы болуы мүмкін.

Резервті құру қажеттілігін айқындау қорлардың әрбір бірлігі үшін жеке жүзеге асырылады. Белгілі бір жағдайларда қорларды сатудың таза бағасына дейін төмендету бойынша резервті бағалауды ұқсас немесе бір-бірімен байланысты баптар тобы үшін жүргізген дұрыс.

12 Дайын өнімді есепке алу

Дайын өнім - заңды тұлғаның өндірістік процесінің түпкі өнімі. Бұл толық

өңделген, стандарттар мен техникалық шарттардың талаптарына сәйкес келетін, заңды тұлғада қабылданған және дайын өнім қоймасына тапсырылған өнімдер.

Заңды тұлға өнімді өз қажеттіліктері үшін де (оқу процесінде пайдалану), сондай-ақ одан әрі сыртқа сату үшін де, әзірленетін жоспарлы өтінімдер, ассортимент бойынша қызметтік жазбалар, шығарылатын өнімнің, ассортименті, саны үшін, өнімнің сапасын зерттеу, оның ассортиментін кеңейту мәселелеріне үнемі көп көңіл бөле, оның ассортиментін кеңейте отырып, білім беру қызметтерін ұсыну нарығының қажеттіліктеріне теңестіре отырып дайындайды.

12.1 Дайын өнімді есепке алу міндеттері:

1. Дайын өнімнің шығарылуын, оның қорларының жай-күйін және қоймалардағы сақталуын, орындалған жұмыстардың көлемін жүйелі бақылау;

2. Тиеп жөнелтілген өнімді (жұмыстарды, қызметтерді) уақтылы және дұрыс құжаттамалық ресімдеу, сатып алушылармен есеп айырысуды нақты ұйымдастыру;

3. Сатылған өнімнің көлемі мен ассортименті бойынша жеткізу шарттары жоспарының орындалуын бақылау;

4. Өнімді сату үшін алынған сомаларды, оны өндіру мен сатудың нақты шығындарын, пайда сомаларын уақтылы және дәл есептеу.

Өткізу көлеміне заңды тұлғаның есеп айырысу шотына төлемнің есептелгеніне немесе есептелмегеніне немесе аванстардың алынғанына қарамастан тиеп жөнелтілген және жіберілген өнім, орындалған жұмыстар енгізіледі.

12.2 Дайын өнімнің түсуін есепке алу

Дайын өнім қоймаға материалдық жауапты тұлғаға есеп беруге тапсырылуы тиіс.

Заңды тұлға дайын өнімді шығарудың ай сайынғы есебін ұсынады. Есептер сатып алушылар мен тапсырыс берушілер алдындағы шарттық міндеттемелердің орындалуын бақылауға мүмкіндік беретін дайын өнімді жөнелту мерзіміне сәйкес келуі керек. Шығарылған дайын өнім өндіріс саласынан айналым саласына өтеді.

Дайын өнімді өндірістен қоймаға тапсыру ауысым ішінде өндіріс есебімен ресімделеді. Оған өндіріс меңгерушісі (өндірістік цех қызметкері) немесе өнімді сақтауға қабылдаған басқа материалдық жауапты адам қол қояды.

Көрсетілген қызметтер мен орындалған жұмыстар қабылдау-тапсыру жүкқұжаттарымен тіркеледі.

Бухгалтерияда тапсыру жүкқұжаттары негізінде дайын өнімді бір айға шығарудың жинақтау ведомостары жүргізіледі.

Қоймадағы дайын өнімді есепке алу үшін «дайын өнім» белсенді синтетикалық шоты арналған. Онда қоймадағы дайын өнімдер мен тауарлардың болуы және қозғалысы туралы ақпарат жинақталады.

12.3 Дайын өнімді бағалау, оның номенклатурасы

Дайын өнім бухгалтерлік есепке нақты өзіндік құны бойынша қабылданады.

Дайын өнімнің нақты өзіндік құнын есепті кезең (ай) аяқталғаннан кейін ғана есептеуге болады. Өнімнің қозғалысы күн сайын жүреді (шығару, босату, жөнелту, сату), сондықтан ағымдық есепке алу үшін өнімді шартты бағалау қажет. Дайын өнімнің қозғалысын ағымдық, күнделікті есепке алу жоспарланған өндірістік өзіндік құны бойынша немесе есептік деп аталатын ұйымның шарттық бағалары бойынша жүргізіледі.

Өнім бірлігінің жоспарлы өзіндік құнын немесе шарттық бағасын ұйым дербес әзірлейді және бекітеді. Айдың соңында жоспарланған өзіндік құн дайын өнім топтары бойынша ауытқулар сомасы мен пайызын есептеу арқылы нақты деңгейге жеткізілуі керек.

12.4 Дайын өнімнің номенклатурасы

Дайын өнімнің қозғалысын есепке алуды дұрыс ұйымдастыру үшін оның номенклатурасын жасау өте маңызды, ол заңды тұлға шығаратын өнім түрлерінің атауларының тізімі болып табылады. Оны құрастырудың негізі ретінде бір бұйымды екіншісінен (атауы, маркасы және т.б.) ажыратуға мүмкіндік беретін белгілі бір белгілер бойынша дайын бұйымдарды жіктеу алынады. Номенклатуралық номерде әр түрлі сандар мен әріптер болуы мүмкін.

Заңды тұлғаның құрылымдық бөлімшелері:

1. Баспа-көбейту шеберханасы өз функцияларын орындау кезінде белгілі бір баспа өнімдерін шығарады, мысалы: оқулықтар, оқу құралдары, монографиялар мен ғылыми еңбектер мен басылымдардың жинақтары, парақшалар, газеттер, журналдар, брошюралар және т. б.

2. Қоғамдық тамақтандыру комбинаты өз функцияларын орындау кезінде бірінші және екінші тағамдар, салаттар, ыстық сусындар мен компоттар, кондитерлік ұн өнімдері сияқты белгілі бір дайын өнімдер шығарады.

12.5 Дайын өнімнің қозғалысы, оны жөнелту және өткізу жөніндегі құжаттама

Қоймада дайын өнімдерді есепке алу жедел-бухгалтерлік әдіс бойынша ұйымдастырылады, яғни бұйымның әрбір номенклатуралық нөміріне дайын өнімді қоймалық есепке алудың электрондық карточкасы ашылады. Дайын өнімнің түсуіне және босатылуына қарай материалдық жауапты адам мен бухгалтерия құжаттар негізінде карточкаларға құндылықтардың санын (кіріс, шығыс) жазады және әрбір жазбадан кейін қалдықты есептейді.

Қоймалық есепке алу карточкаларының негізінде материалдық жауапты тұлға ай сайын дайын бұйымдардың қалдықтарын есепке алу және оларды өндіру бойынша есептілікті тапсырады және оны бухгалтерияға береді. Дайын өнімді босату және оны жөнелту босатуға арналған жүкқұжатпен ресімделеді. Ол бойынша қоймалық есепке алу карточкаларында «шығыс» бағанында босатылған өнімнің саны қойылады және құжат тиісті құжатты жазып беру үшін заңды тұлғаның бухгалтеріне беріледі.

Өндірістегі материалдық жауапты адам дайын өнімді әрбір ішкі өтінім бойынша оны заңды тұлғаның бөлімшелері бойынша беру үшін жинақтайды.

Құжатқа заңды тұлғаның басшысы, өндіріс меңгерушісі және бөлімшедегі (кафедра) алушының материалдық жауапты тұлғасы қол қояды. Ол бойынша

қоймалық есепке алу карточкаларында «шығыс» бағанында жіберілген өнімнің саны қойылады және құжат алушының атына белгіленген нысандағы шығыс құжатын жазып беру үшін заңды тұлғаның бухгалтеріне беріледі.

12.6 Өнімді өткізуді есепке алу

Дайын өнімді өткізу жасалған шарттарға сәйкес немесе еркін сату жолымен жүзеге асырылады.

Дайын өнімді жеткізуге арналған шарттарда жеткізуші мен сатып алушы, бұйымдар бойынша қажетті көрсеткіштер, бағалар, жеңілдіктер, үстемелер, есеп айырысу тәртібі, ҚҚС сомасы және басқа мәліметтер көрсетілген.

Заңды тұлға өнімді (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді) өткізуді заңды тұлғаның оларды өндіруге жұмсаған шығындарын толық өтеуді, оның қызметінің залалсыздығын қамтамасыз етуге тиіс бағалар бойынша жүргізеді. Бюджеттен қаржыландырылатын жұмыстардың (көрсетілетін қызметтердің) көлемі шеңберінде өндірілетін тауарлардың (жұмыстардың, көрсетілетін қызметтердің) бағаларын тиісті саланың уәкілетті органының келісімі бойынша заңды тұлға белгілейді.

13 Үлгілік операциялар шоттарының қатынас қағазы

1310 «Шикізат және материалдар» және 1350 «Өзге де қорлар» шоттарының топтары бойынша үлгілік операциялар шоттарының корреспонденциясы

р/к N	Операция мазмұны	Шоттар корреспонденциясы	
		Дебет	Кредит
1	Есеп беретін сомалар есебінен материалдар мен өзге де қорларды сатып алу	1310, 1350	1250
2	Еншілес, қауымдасқан және бірлескен ұйымдардан, филиалдардан және құрылымдық бөлімшелерден алу	1310, 1350	3320,3330, 3340
3	Жеке тұлғалардан материалдар мен өзге де қорларды сатып алу	1310, 1350	3390
4	Жеткізушілерден материалдар мен өзге де қорларды сатып алу	1310, 1350	3310
5	Материалдарды және өзге де қорларды жеткізуге тікелей байланысты шығыстарды тану	1310, 1350	3390
6	Эмиссияланған акциялар (қатысу үлестері) үшін ақы төлеу, жарғылық капиталға салымдар енгізу есебіне материалдар мен өзге де қорлардың түсуі	1310, 1350	5110
7	Материалдар мен өзге де қорларды өтеусіз алу:		
	- жеке тұлғалардан	1310, 1350	6220
	- ұйымнан	1310, 1350	6220
8	Артық материалдар мен өзге де қорларды кіріске алу	1310,1350	6280
9	Материалдарды сатудың таза құнына дейін арзандату	1360	1310, 1:
10	Материалдардың қалдықтары кіріске алынды	1350	8110,8:
11	Жеткізушіге сапасыз материалдар мен өзге де қорларды қайтару:		
	а) олардың құнын төлегенге дейін:		
	- шарттық құнына	3310	1310, 1350
	- ҚҚС сомасына	3310	1420
	б) олардың құнын төлегеннен кейін:		
	- шарттық құнына	1280	1310,1350
	- ҚҚС сомасына	1280	1420
12	Әкімшілік шығыстарға пайдаланылған материалдар мен өзге де қорларды есептен шығару	7210	1310, 1350

13	Нормалар шегінде орталық қоймалардағы материалдар мен өзге де қорлардың жоғалуын есептен шығару	7210	1310, 1350
14	Кінәлілер анықталмаған кезде нормативтен тыс ысыраптарды, материалдар мен өзге де қорлардың бүлінуі мен жетіспеушілігін есептен шығару	7470	1310, 1350
15	Материалдар мен өзге де қорларды өтеусіз беру	7410	1310, 1350
16	Дүлей зілзалалар нәтижесінде материалдарды есептен шығару	7470	1310, 1350
17	Өткізілген материалдардың және басқа қорлардың өзіндік құнын есептен шығару	7410	1350, 1310
18	Қызметті тоқтату нәтижесінде материалдарды және өзге де қорларды есептен шығару	7510	1310, 1350
19	Материалдарды және басқа қорларды өндіріске есептен шығару (қажет болған жағдайда)	8110,8310	1310, 1350
20	Жалпы өндірістік сипаттағы шығыстарға материалдар мен өзге де қорларды есептен шығару (қажет болған кезде)	8410	1310, 1350

«Дайын өнім» шоты бойынша үлгілік операциялар шоттарының хат-хабарлары

Операция мазмұны	Шоттар корреспонденциясы	
	Дебет	Кредит
Дайын өнімді кіріске алу		8320
Сатылған өнімнің өзіндік құнын есептен шығару	7010	1320
Сатып алушылар қайтарған сатылған өнімнің өзіндік құнын көрсету	1320	7010
Дайын өнімнің артығын қоймаларда кіріске алу	1320	6280
Дайын өнімді өтеусіз беру	7410	1320
Дүлей зілзалалар нәтижесінде дайын өнімді есептен шығару	7470	1320
Қоймалардағы дайын өнімнің табиғи кему нормаларынан тыс кемуі: - кінәлілер анықталмаған кезде	7470	1320
- кінәлі тұлғалар есебінен өтеу	1250	1320
Табиғи кему нормалары шектерінде қоймаларда дайын өнімді есептен шығару	7470	1320

1330 «Тауарлар» шоты бойынша үлгілік операциялар шоттарының корреспонденциясы

р/к N	Операция мазмұны	Шоттар корреспонденциясы	
		Дебет	Кредит
1	Аталған есеп берілетін сомалар есебінен тауарларды, көрсетілетін қызметтерді сатып алу	1330	1250
2	Жеке тұлғалардан және ұйымдардан тауарлар сатып алу	1330	3310, 3390
3	Еншілес, қауымдасқан және бірлескен ұйымдардан тауарлар сатып алу	1330	3320,3331
4	Жеке тұлғалар мен ұйымдардан тауарларды өтеусіз алу	1330	6220
5	Түгендеу кезінде анықталған артық тауарлар кіріске алынды	1330	6280
6	Жеткізу шарттарына сәйкес келмейтін тауарларды қайтару	3310	1330
7	Сатылған тауарлардың өзіндік құнын есептен шығару	7010	1330
8	Әкімшілік шығыстарға тауарларды есептен шығару	7210	1330
9	Табиғи кему нормалары шегіндегі тауарлардың ысырабы	7470	1330
10	Тауарлардың табиғи кему нормаларынан тыс ысыраптары:		
	- кінәлілер анықталмаған кезде;	7470	1330
	- кінәлі тұлғалар есебінен жатқызылған	1250	1330
11	Тауарларды арзандату	1360	1330
12	Тауарларды өтеусіз беру	7410	1330
13	Тауарларды дүлей зілзалалар нәтижесінде есептен шығару	7470	1330

1340 «Аяқталмаған өндіріс» шоты бойынша үлгілік операциялар шоттарының корреспонденциясы

р/к N	Операция мазмұны	Шоттар корреспонденциясы	
		Дебет	Кредит
1	Есепті кезеңнің соңында өнімді (жұмыстарды, көрсетілетін қызметтерді) өндірумен байланысты шығындарды аяқталмаған өндіріске жатқызу	1340	8110,831
2	Есепті кезеңнің басында аяқталмаған өндіріс құнын өндірістік есепке алу шоттарына көшіру	8110,8310	1340
3	Дүлей зілзалалардан болған шығындардың көрінісі	7470	1340
4	Ұйым қызметінің тоқтатылуына байланысты аяқталмаған өндірісті есептен шығару	7510	1340

1360 «Қорларды есептен шығару бойынша резервтер» шоты бойынша үлгілік операциялар шоттарының корреспонденциясы

р/к N	Операция мазмұны	Шоттар корреспонденциясы	
		Дебет	Кредит
1	Қорларды есептен шығару бойынша резерв құрылды	7420	1360
2	Қорлардың құнсыздануына байланысты олардың құнын есептен шығару	1360	1310,1320,1330,1350

14 ЖЖМ есептен шығару нормалары

ҚР Көлік және коммуникация министрінің м. а. 2013 жылғы 8 тамыздағы № 611 және ҚР Мұнай және газ министрінің 2013 жылғы 13 тамыздағы № 147 бірлескен бұйрығымен бекітілген

Автокөлік маркасы	Базалық шығын нормасы л/100км	Жылдың қысқы мерзімінде жұмысы үшін 15% дейін	Көлікті қала жағдайларында пайдалану 0,6 бастап 1,0 млн. адам 8% дейін	Климат бақылау 5% дейін	Күрделі бейіндегі қозғалыс кезінде 10 км жолда 50-ден астам дөңгелектеу R 40м-ден кем	Тиеуге және түсіруге байланысты жиі технологиялық аялдамаларды талап ететін жұмыстар орындау кезінде 10%	Гараж ішілік жол айрықтарына 0,5% артық емес	Жазғы уақытта отын шығынына үстемесінің жиынтығы,%	Отын шығынының жазғы нормасы л/100 км	Қысқы уақытта отын шығынына үстемесінің жиынтығы,%	Отын шығынының қысқы нормасы л/100 км
ГАЗ 3110 (V 2.3)	12.6	12	5		6	5	0.5	16.5	14.7	28.5	16.2
ГАЗ 31105 (V 2.3)	12.6	12	5		6	5	0.5	16.5	14.7	28.5	16.2
ГАЗ 31029	13	12	5		6	5	0.5	16.5	15.1	28.5	16.7
НИВА 21213	11.5	12	5		6	5	0.5	16.5	13.4	28.5	14.8
УАЗ 3303	16.5	12	5		6	5	0.5	16.5	19.2	28.5	21.2
КАМАЗ 53215 (V 740,3)	28	12	5		6	7	0.5	18.5	33.2	30.5	36.5
ГАЗЕЛЬ 2705 (V 2,4)	16.5	12	5		6	7	0.5	18.5	19.6	30.5	21.5
ГАЗЕЛЬ 322132 (V 2,4)	16.2	12	5		6	7	0.5	18.5	19.2	30.5	21.1
ТОЙОТА Камри (V 2,4)	11.1	12	5	2	6	5	0.5	18.5	13.2	30.5	14.5
ТОЙОТА LC 200	19.1	12	5	2	6	5	0.5	18.	22.	30.5	24.9

Құжатты рұқсатсыз көшіруге тыйым салынады

(V 2,7)								5	6		
SkodaSuperb B6 (V 1,8)	9.4	12	5	2	6	5	0.5	18.5	11.1	30.5	12.3
Skoda (V 1,6)	8	12	5		6	5	0.5	16.5	9.3	28.5	10.3
Автобус ПАЗ-32053	32	12	5		6	5	0.5	16.5	37.3	28.5	41.1
Экскаватор тиегіш ЭО-2626 на базе	5	12				7	0.5	7.5	5.4	19.5	6
Kia Sorento	8.8	12	5	2	6	5	0.5	18.5	10.4	30.5	11.5
Дизельдік генератор KIPOR KDE30SS3 (л/ч)	7.8								7.8		7.8
ГАЗ 33098 (V 4,43)	19.7	12	5		6	5	0.5	16.5	23.05	28.5	25.42
SkodaSuperb B8 (V 1,8)	7.8	12	5	2	6	5	0.5	18.5	9.3	30.5	10.2
Kia Sorento	8.8	12	5	2	6	5	0.5	18.5	10.4	30.5	11.5
Kia Sorento	8.8	12	5	2	6	5	0.5	18.5	10.4	30.5	11.5